

Prof. dr. Sead AVDIĆ

Modeliranje inovaciono-poslovnog centra (IPC) u uslovima Tuzlanskog kantona

(autor je profesor na Fakultetu elektrotehnike i mašinstva u Tuzli)

1.0 Analiza postojećeg stanja

1.1 Uvod

Pred rat, struktura industrije na ovom području, u kojoj bazno, sirovin-sko-energetske grane angažuju 73,4% vrijednosti osnovnih sredstava, zapošljavaju 49,8% radnika i daju 57,7% društvenog proizvoda industrije, predstavljala je tipičan primjer bazne, kapitalno-intenzivne i neefikasne industrijske strukture svojstvene privredno nerazvijenim područjima.

Privreda ovog područja sporo modifikuje proizvodne tehnologije, što je u vezi sa činjenicom da je ona mahom zasnovana na tehnologijama usporenog razvoja, a ne na tehnologijama koje su pretežno bazirane na nau-ci. Tako su komparativne prednosti koje su se sastojale od prirodnih bogatstava ovog područja na kojima se namjeravalo brže razvijati, postale smetnja u afirmaciji savremenog razvojnog resursa - znanja kao faktora razvoja.

Postojeća privredna struktura ovog područja (i šire) zahtijeva novi pristup pri utvrđivanju razvojnih prioriteta, koji ne mogu biti kao do sada - sektori ili grane, već odgovarajući projekti sa adekvatnim razvojno-izvoznim karakteristikama i očekivanim efekti-

ma. To treba da čini suštinu novog projektnog pristupa u koncipiranju razvoja i prestrukturiranja privrede.

Proces prestrukturiranja i revitalizacije privrede neodvojivo je vezan za nauku i masovni inovatorski rad. Bez naučno-istraživačkih organizacija taj zadatak se ne može izvršiti. Rezultati naučnog i inovatorskog rada treba da se opredmete kroz produktivniju i efikasniju privrednu strukturu. Još uvijek ima razvojnih mogućnosti koje se osnivaju na optimalizaciji postojećih kapaciteta i tehnoloških postupaka, ali je to nedovoljno kao dugoročna strategija preko koje se može ići u svijet razvijenih i bogatih zemalja.

Prema tome, jedan od glavnih zadataka koji se postavlja pred nauku i inovatorski rad jeste doprinos bržem slijedu naučnotehnološke revolucije.

1.2. Gdje smo danas?

Ratna razaranja imala su za posljedicu razgrađen ekonomski sistem, a u najvećoj mjeri uništeni su: elektro energetski sistem, putne i željezničke komunikacije, vodoopskrbni objekti, objekti stanovanja i smještaja, industrijska infrastruktura. Stoga je danas prisutan:

- visok indeks "socijalne bijede" i siromaštva,

- tek je svaki peti radno-sposoban zaposlen,

- faktori rasta zasnovani na donacijama i kreditima postaju iscrpljeni.

Analize ukazuju da se stepen razorenosti ekonomije može najbolje sagledati poređenjem predratnog i sadašnjeg proizvoda po glavi stanovnika (GOP). Prema OECD, Bosna i Her-

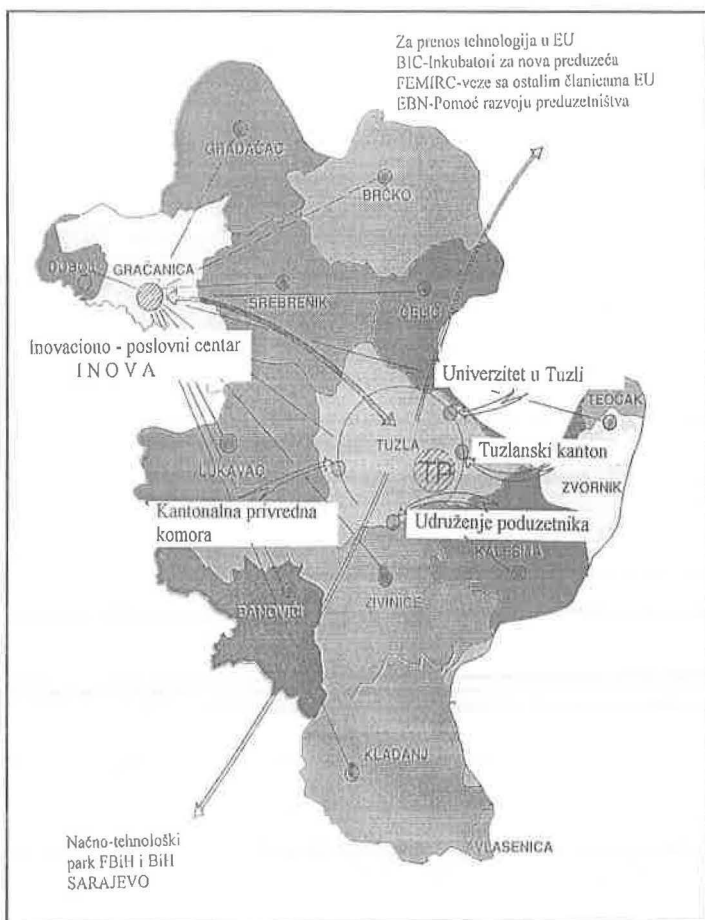
cegovina je 1990. godine imala GDP od 2401 \$, a danas se u Zavodu za statistiku operira sa podatkom od 650 \$, što svodi prihode građana Bosne i Hercegovine ispod margine koja označava egzistencijalni minimum.

Ipak vitalitet naših ljudi, invencija, upornost i želja za održivom ekonomijom učinili su da danas na Tuzlanskom kantonu imamo početak jednog novog razvojnog ciklusa kojeg determiniše tranzicija iz perioda konsolidacije ka samoodrživoj ekonomiji. Ovo najavljuje jednu novu razvojnu filozofiju Tuzlanskog kantona, strategiju prestrukturiranja privrede zasnovane na bazno-energetskom sektoru industrije, ka samostalnom poduzetništvu.

Ta poduzetnička inicijativa kao tradicija i "kod" prošlosti u punom smislu doživljava svoju reafirmaciju na području Tuzlanskog kantona u kojem danas egzistira preko 11.000 privatnih preduzeća, od

najmanjih pa sve do savremeno koncipiranih holding kompanija.

Invencija iz koje nastaje inovacija kao generator poduzetničkog razvoja prirodni je saveznik ljudi koji žive na ovim prostorima. Ovaj "resurs" će sigurno u budućem vremenu postati temelj konkurentske sposobnosti naše privrede i činiti jednu od najbitnijih komparativnih prednosti u izvoznjoj sposobnosti naše mlade države.

Tok informacionih veza na putu: TK NOVA - IPC - OPĆINE - TK

2.0. *Mogući koraci u tehnološkom razvoju tuzlanskog kantona*

Razvoj Tuzlanskog kantona nema alternative jer politika tehnološkog razvoja ide ka slijedećem algoritmu:

- organizaciono i tehnološko prestrukturiranje proizvodnje u bazno-energetskom sektoru privrede,
- reinženjering poslovnih i proizvodnih procesa, uz masovnu primjenu informacionih tehnologija,
- sanacija krajnje nezavidnog stanja u oblasti zaštite ljudske okoline na Tuzlanskom kantonu (voda-zrak-tlo), uz uspostavu kantonalnog “eko-monitoringa”,
- finansijska konsolidacija privrede Tuzlanskog kantona,
- tranzicija na Tuzlanskom kantonu sa privatizacijom državne imovine.

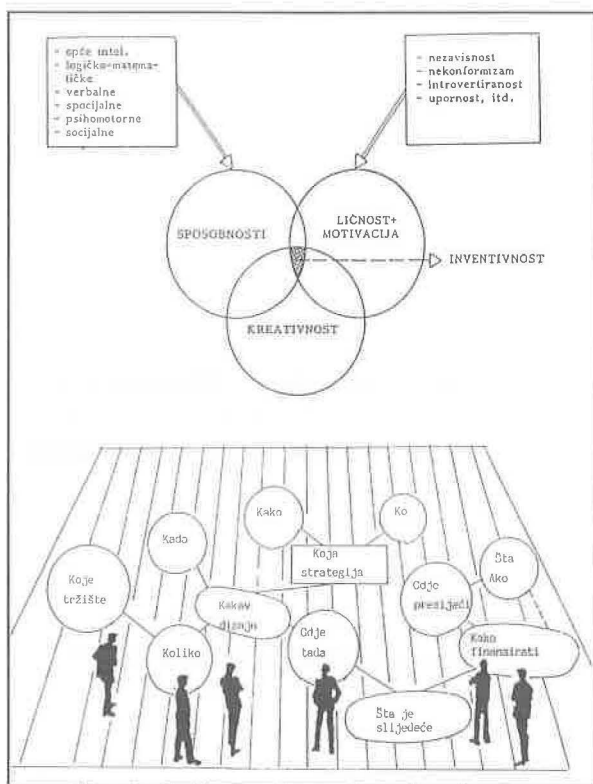
Ove logične i nužne faze već danas determinišu Gračanicu kao mjesto koncentracije malih i srednjih preduzeća.

Ovo čini nužnim podršku civilnih vlasti Tuzlanskog kantona od kojih se očekuje da pomognu osnivanje tehnocentra na nivou Kantona. S obzirom na niz komparativnih prednosti koje su već obrazložene i polazeći od principa policen-

tričnog razvoja Kantona, lokacija tog Centra može biti u Gračanici. Glavni zadatak tog Centra (tehnološki park npr. "INOVA") bio bi da pruža pomoć malim i srednjim preduzećima na Kantonu s ciljem da svoje razvojne i inovacione potrebe zadovoljavaju istraživačkim metodama i da u tom smislu razvijaju odgovarajuće navike. Svojim sadržajem i profilom takav tehnocentar bi odražavao posebnost privrede Tuzlanskog kantona.

2.1. Ciljevi i funkcije: tehnološki park “inova”

Zastoj u industrijskom i poduzetničkom razvoju uslijed rata u Bosni i Hercegovini iziskuje izgradnju regionalnog tehnološkog parka za poticaj

Invencija u funkciji razvoja novih proizvoda

razvoja privrede na Tuzlanskom kantonu. Moguće funkcije tehnološkog parka "INOVA", shodno uvidu u djelatnosti sličnih technocentara od Italije do Švedske, su sljedeće:

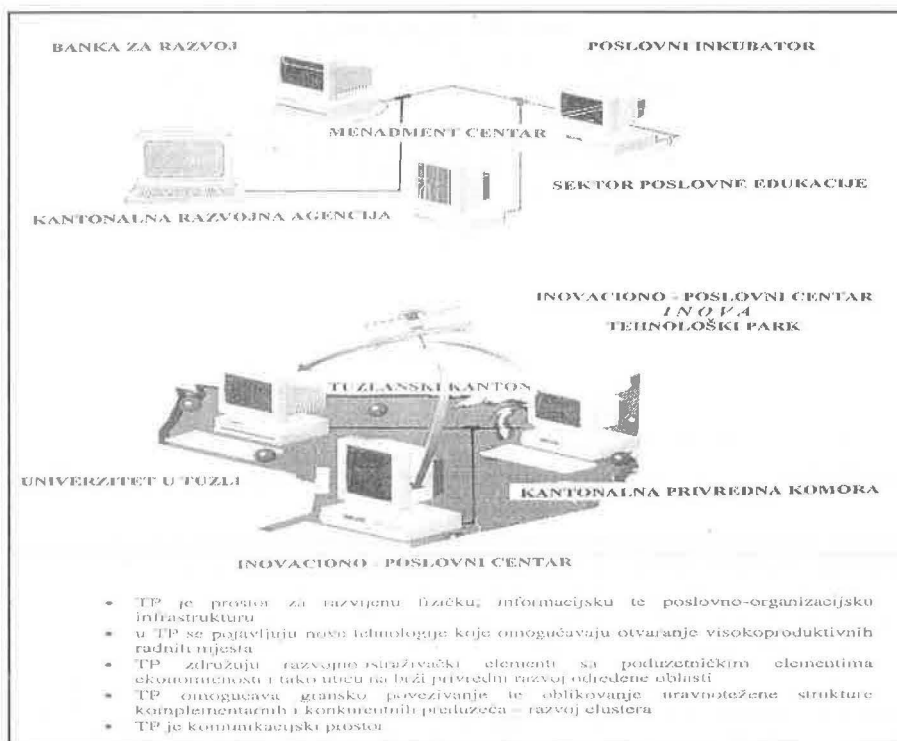
- "poslovni inkubator" kao jedna od jedinica technocentra stvara mogućnosti za novo zapošljavanje kroz poticanje poduzetničkog i industrijskog razvoja.

- Kantonalna razvojna agencija omogućava, potiče i povezuje univerzitetske institucije i mala i srednja preduzeća kroz stalnu razmjenu znanja, transfer tehnologije, inovacije i poslovne informacije.

- "sektor za edukaciju" realizuje poslovne škole, seminare, konsultacije, permanentno obrazovanje itd.

- "poslovni sektor" upravlja tehnološkim parkom, osiguravajući uslove i usluge neophodne za uspješno djelovanje preduzeća, telekomunikacijske veze unutar i izvan parka, vođenje administrativnih i tehničkih poslova, konferencija.

Jedan od konačnih ciljeva ovakvih tehnoloških parkova kojim se postiže maksimalna upotrebna vrijednost ogleđa se u direktnoj vezi nauke i privrede na osnovu koje se "živi, radi i posluje". Tehnološki park Tuzlanskog kantona, pored prethodnih funkcija

Struktura i veze T.P. "Inova" - IPC sa Privrednom komorom, TK Univerzitetom u Tuzli i Udruženjem poduzetnika

koje su povjerene Inovaciono-poslovnom centru kao jednom od razvojnih žarišta na ovom području, imao bi i slijedeće funkcije:

- akvizicija-prikupljanje sintetizovanih informacija o procesima prestruktuiranja i razvoja privrede na Kaantonu,

- berzu razvojnih projekata zasnovanih na višim fazama prerade i ekološki čistim tehnologijama,

- budući da je strategija razvoja u osnovi politika razvoja koja je u domenu predsjednika Kantona i kantonalne Vlade, a identifikuje se vještinom upravljanja aktivnostima na realizaciji odabranih strateških ciljeva, Tehnološki park u tom smislu postaje jedan od bitnih preduslova vođenja strategije razvoja Kantona,

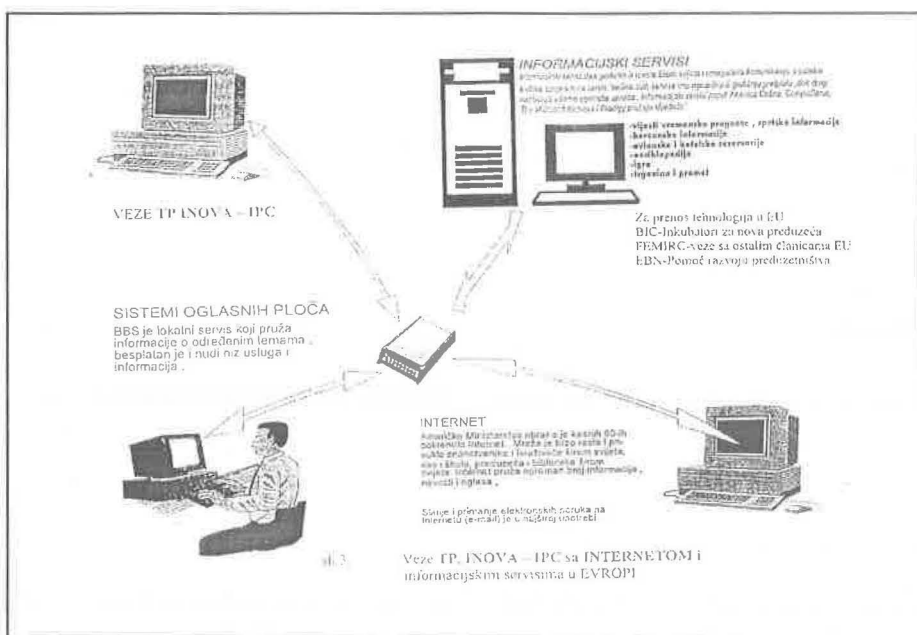
- ekspertska ocjena, reinženjering
proizvodnih sistema, finansijski
inženjering projekata rekonstrukcije i
prestrukturiranja bazno-energetskog
karaktera privrede Kantona,

- izrada flzibiliti studija,

- izrada strategija razvoja samostalnog poduzetništva na području Kantona,

- priprema nacрта ugovora, ekspertna ocjena istih koji se odnose na međunarodnu saradnju posebno u oblasti zajedničkih ulaganja, formiranja Joint Venture, koncesija, kupovine know-how, licenci, inovacija itd.

- istraživanje novih tehnologija i stvaranje pretpostavki za njihovo implementiranje na području Tuzlanskog kantona.

Veze T.P. "Inova" - IPC sa internetom i informacijskim servisima u Evropi

3.0. *Finansijski inženjering*

Sredstva za projektovanje i izgradnju ovakvog tehnološkog parka, uz prethodnu izradu "study feasibility", mogla bi se obezbjediti kroz:

- donacije vlada Švedske, Italije, Norveške koje imaju iskustva sa ovakvim sistemom poduzetničkog razvoja,

- kreditna sredstva (donacija od USAID-a),

- vlastita budžetska sredstva Tuzlanskog kantona,

- pomoć Vlade Federacije Bosne i Hercegovine,

- dioničarski kapital poduzetnika,

- ulaganje domaćih bankarskih institucija.

U okviru projekta bilo bi predviđeno i osnivanje Banke za poduzetnički razvoj sa osnovnim ciljem finansijske podrške razvoju malih i srednjih preduzeća, finansijski konsalting i usluge i ekspertске ocjene ekonomskih opravdanosti ponuđenih projekata razvoja.

4.0. *Algoritam realizacije projekta*

ANU BiH, Privredna komora BiH, Vlada Tuzlanskog kantona i općina Gračanica uz saradnju sa autorima projekta organizirala bi javnu raspravu o opravdanosti realizacije ovakve ideje sa učešćem:

- samostalnih poduzetnika sa Tuzlanskog kantona,

- Privredne komore Tuzlanskog kantona,

- predstavnika Vlade Tuzlanskog kantona,

- predstavnika Univerziteta u Tuzli,

- predstavnika općina sa Tuzlanskog kantona,

- predstavnika međunarodnih humanitarnih institucija, agencija.

- Povoljan ishod kritičkog preispitivanja ideje od strane ovog skupa rezultirao bi izradom idejnog projekta kojeg bi finansirala Vlada Tuzlanskog kantona i manjim dijelom općina Gračanica.

- Revizija idejnog projekta uz eventualni povoljan ishod omogućila bi izradu tehničke izvedbene dokumentacije.

- Izradi tehničke izvedbene dokumentacije prethodile bi aktivnosti na zatvaranju finansijske konstrukcije i potpisivanju ugovora o eventualnim donacijama, kreditima i ulaganju dioničarskog kapitala.

- Vlada Tuzlanskog kantona i Općina Gračanica bi nakon toga mogle formirati "Upravni odbor" projekta u kojem bi kao članovi bili zastupljeni investitori, odnosno donatori.

Upravni odbor projekta vodio bi investiciju do konačne predaje na upotrebu Tuzlanskom kantonu.

- Idejni projekt: 3 mjeseca,

- Tehnički projekti: 6 mjeseci,

- Izgradnja objekta: 12 mjeseci,

- Ugradnja opreme, testiranje i postizane pune funkcionalne sposobnosti: 3 mjeseca.